

Ergo similiter ad bonitatem moralem, sive in actu, sive in habitu sufficet collectio omnium, quæ ad talem bonitatem requiruntur sine alio ordine, vel habitudine superaddita. Antecedens est certum, et constare potest inductione in quacumque re naturali, ut homine, equo, lapide, quæ tunc habent bonitatem, et plenitudinem essendi, quando concurrunt omnia, quæ ad talem plenitudinem requiruntur. Consequentia patet; tum, quia S. Thomas parificat bonitatem moralem cum naturali in hoc, quod utraque sumitur ex plenitudine essendi, ut patet in articulo primo, quæstione xviii. Dicit autem quod plenitudo, et integritas in esse naturali constat in concursu omnium, quæ requiruntur, et debentur tali entitati, ut patet in articulo iii et iv, ergo idem dicendum erit de bonitate morali; tum, quia positus omnibus requisitis, et concurrentibus ad plenitudinem actionis, omni alio remoto, actus ille dicitur bonus; ergo non est necessaria aliqua alia habitudo, seu ordo, nisi forte quia ista bonitas est bonitas actus, cujus entitas ordinatur ad objectum; sed hoc pertinet ad id quod materiale est in bonitate, et ex parte entitatis actus se tenet. Antecedens autem certum est, quia positus omnibus requisitis nihil deficit illi actui; ergo est bonus, quia non habet defectum.

XXV. Respondetur in rebus naturalibus verum esse, quod positus omnibus requisitis sequitur bonitas, si ponantur juxta exigentiam, et modum talis naturæ, et non alias, nec alio modo. Et sic in rebus omnino absolutis; et quæ per compositionem constituuntur, requiruntur, et sufficit collectio, et compositio omnium, quæ ad illam concurrunt cum tali compositione, et unione, quæ faciat illam unitatem compositam. In his autem, quæ absoluta

omnino non sunt, neque solum ad se, sed in ordine ad aliud constituuntur circa quod versantur, requiritur collectio, et concursus eorum, quæ ad talem bonitatem concurrunt ex parte objecti (actus enim in se ut est operatio, et actus egrediens a potentia est quid simplex, et non constituitur physice per multorum collectionem, moraliter autem dicit illam collectionem ut ex parte objecti se tenentem) et sic oportet quod sit collectio multorum ut attingit ea, quæ ex parte objecti concurrunt, nisi per respicientiam, et ordinem transcendentalem.

XXVI. In hoc ergo conveniunt bonitas naturalis, et moralis, quod utraque dicit plenitudinem essendi in suo genere et utraque requirit concursum, et collectionem eorum, quæ ad suam bonitatem requiruntur, et debentur, sed cum hoc discrimine, quod bonitas moralis cum consistat in actu dependente, et specificabili ab objecto congregat omnia ex parte objecti attingendo ea per respectum, et ordinem, qui est in actu ad objectum, eo quod actus pro attingendo objecto deservit. Res autem naturales absolutæ habent bonitatem suam per concursum, et collectionem multorum concurrentium, et requisitorum ad sui perfectionem per modum compositionis, et constitutionis in se, non per modum respicientiæ, et ordinis. Et ad ultimam probationem dicitur verum esse quod positus omnibus requisitis resultat perfectio et bonitas, sive in naturalibus, sive in moralibus; sed tamen unum ex requisitis ad moralitatem est illa relatio, seu tendentia ad objectum ut ordinatum, et mensuratum regulis rationis, sine qua non subsistit actus, et moralitas ejus, quia moralitas in actu est idem quod mensuratio ejus in attingendo objectum

mensuratum; ex objecto quippe mensurato accipitur mensuratio actus. Neque hoc se tenet ex parte conditionis materialis, sed ex parte rationis formalis, quia formalis ratio actus est tendentia ad objectum a quo habet specificationem, et participat omnem rationem mensurationis, et moralitatis ab ipso.

XXVII. Ultimo arguitur in favorem secundæ sententiæ ad probandum, quod bonitas moralis est relatio secundum esse, sive realis sit, sive rationis. Nam est relatio conformitatis mensurati ad mensuram, si quidem actus in tantum dicitur moralis in quantum mensuratus, et ordinatus regulis rationis. Relatio autem mensurati ad mensuram prædicamentalis est, et secundum esse, cum sit una ex tribus in quas dividitur genus prædicamenti relationis in quinto metaphysicorum. Quod vero sit relatio rationis, et denominatio extrinseca probatur fundamentis Vazquez, quæ præcedenti disputatione jam soluta sunt. Et in summa fundatur in hoc quod ista relatio conformitatis, in qua nos constituimus bonitatem moralem actus sæpe est ad objectum non existens, ut cum quis delectatur de aliquo futuro, vel præterito. Est etiam dependens ab prohibitione legis, vel a præcepto; lex enim regula est moralitatis in actu: est dependens ab advertentia rationis, ab indifferentia, et libertate potentiæ operantis. Quæ omnia extrinsece se habent in actu, nec in illo aliquid reale ponunt, sed extrinsecam denominationem. Denique in ipso objecto regulatio, et mensuratio rationis nihil reale est, quia solum est denominatio proveniens a lege, quæ extrinsece se habet ad materiam præceptam, vel prohibitam, et mutari potest lex, nulla mutatione facta in ipsa materia, et re præcepta: ergo ordo ad tale objectum, sub tali de-

nominatione constitutum, non potest esse aliquid reale in ipso actu.

XXVIII. Respondetur relationem mensurati ad mensuram, et conformitatis ad ipsam tunc esse prædicamentalem, quando se habet per modum puræ mensuræ, et respicit terminum ut pure terminum. Quando autem talis mensura respicit terminum ut objectum specificativum sui, vel causativum, tunc illa mensuratio non se habet ut respectus prædicamentalis, sed ut transcendentalis: sicut scientia respiciendo objectum ut specificativum sui, non respicit illud ut purum terminum, sed ut objectum, et causam formalem extrinsecam: si quidem in hac specificatione, et respicientia ad objectum non dependet ab ejus existentia, sicut relatio realis prædicamentalis dependet ab existentia termini, et relatio rationis a cognitione termini, quæ est existentia rationis, cognosci enim ejus est existentia ejus. Itaque terminus relationis, qui se habet ut pure terminus non terminat actus ejus tendentiam, nisi ita existat sicut ipsa relatio tendens. Specificatio autem datur ab ipso objecto, non ratione existentie, aut informationis realis, cum non sit forma intrinseca, nec ratione terminationis realis, cum non sit purus terminus, sed specificativa causa, sed ratione proportionis, et habitudinis actus ad objectum in esse intelligibili, et apprehensibili, vel ut causa ad effectum, etiam non existentem, sed possibilem, aut contentum in causa, ad quod non requiritur præsentia objecti, aut effectus, quia objectum apprehensibile sufficienter fit præsens in repræsentatione specierum, et objectum appetibile in apprehensione, et propositione objecti, et effectus faciendus in virtute causæ, in qua continetur ut factibilis. Quare tales respectus ad objecta specifi-

cantia non tendunt ad rem existentem in se, nec dependent ab existentia objecti, sed in ipsa proportione actus cum objecto ut apprehensibili, vel appetibili, vel factibile consistit, quod sine existentia objecti stare potest, per species enim, aut apprehensionem, aut virtuales continentiam id suppletur. Super hanc autem transcendentem habitudinem actus, vel habitus ad objectum fundari potest relatio prædicamentalis ad objectum non ut præcise specificans, sed ut existens, et existendo terminans actualem, et existentem relationem, et hæc est ejus quidditas, et talis relatio sic fundata ad objectum existens erit relatio mensurationis realis, sed in hac non consistit specificatio actus, quia potest adesse, et abesse. Sed mensuratio illa transcendentalis, et specificativa, et quæ constituit speciem actus, etiam in linea morali, ut explicatum est præcedenti disputatione.

XXIX. Ad fundamenta Vazquez sæpe responsum est: In primis relatio ista conformitatis, et bonitatis moralis potest esse ad objectum non existens, et sic non est relatio prædicamentalis, et secundum esse; hoc tamen non tollit quod sit relatio transcendentalis, vel secundum dici, qualis est ipsa proportio, et tendentia actus, vel habitus erga objectum, circa quod constat posse dari actum, vel habitum, etiam si objectum existens, aut præsens non sit: sicut ergo non probat argumentum Vazquez non dari actum realem circa objectum non existens, ita nec probat non dari moralitatem realem actus erga objectum non existens, cum illud ipsum objectum non existens possit esse mensuratum, et subordinatum regulis rationis, ac per hoc, sicut per realem tendentiam actus fertur, et specificatur ab objecto non existen-

te, sed apprehenso, ita per eandem tendentiam potest respicere, et attingere idem objectum ut mensuratum regulis rationis, et sub hac ratione, et respectu moralis dici, hoc est mensuratum, et regulatum ipsemet actus sic respiciens objectum.

XXX. Quod vero dicitur actum in ratione moralis dependere a iudicio, ab advertentia, a lege, a potentia indifferenti, quæ omnia illi extrinseca sunt respondeo, ab omnibus istis dependere moralitatem actus tamquam ab extrinsecis conditionibus, et requisitis, non quidem ut extrinsecis in denominando, quasi ab illis proveniat extrinseca denominatio in actum, sicut visum in pariete a visione in oculo, sed sicut extrinsecis in specificando, aut causando actum, aut ut conditionibus objectum ipsum afficientibus, quibus tamen positus, actus ipse per realem tendentiam, et habitudinem tendit ad objectum sic affectum, quia (ut sæpe diximus) etiam si ex parte objecti aliquid se habeat ut privatio, aut ens rationis, aut denominatio extrinseca, potest reali actu attingi, sicut tam multa ficta, et chimerica, etiam reali actu componimus, et attingimus. Sic ergo actus moralis dependet a potentia indifferenti, et libera, dependentia reali, quia ab ipsa egreditur, et causatur realiter, omnis autem effectus dependet a sua causa realiter. Quod vero causa sit indifferens, et libera non tollit hanc realem dependentiam, sed auget (ut supra diximus tractando de actibus humanis) quia ex hac indifferentia, et libertate habet actus ita procedere a voluntate, quod posset non procedere, et potest ab ipso cessare si velit; hoc autem majorem importat dependentiam in ipso actu a tali causa; a qua dependet in fieri, et conservari, et consequenter realem processionem, sine qua dependentia non est.

XXXI. A positione, vel mutatione legis dependet actus, non quia realiter procedat a lege, aut lex ponat aliquid reale in actu, vel objecto, nisi tantum denominationem extrinsecam, sed tamen hæc denominatio extrinseca se habet in objecto ut conditio requisita ut objectum dicatur mensuratum, et conforme regulis rationis, quæ sumuntur ex lege, sed tamen in objectum, sic mensuratum, et subordinatum legi, ab eaque mensuratum fertur actus realis voluntatis per realem tendentiam, quia etiam id quod est rationis, vel privationis, aut denominationis extrinsecæ potest ferri voluntas, aut intellectus reali actu: sicut aliquis appetit alteri mortem, quæ est privatio, desiderat sibi dignitatem, vel jurisdictionem, quæ est extrinseca denominatio, considerat et fingit entia rationis, quæ sunt aliquid fictum.

XXXII. A iudicio, et advertentia rationis dependet actus voluntatis realiter eo modo, quo dependet ab objecto suo, eo quod objectum non pertinet ad voluntatem, nec ab ea attingitur, nisi ut apprehensum, et cognitum, et sic esse cognitum, et propositum per iudicium, et advertentiam rationis est conditio necessaria ut objectum sit objectum, et attingatur a voluntate. Unde sicut voluntas reali actu fertur in objectum, ita fertur in ipsum ut cognitum, et apprehensum, ita tamen quod esse apprehensum est conditio, objectum autem est specificativum, et sic realis actus voluntatis dependet ab apprehensione, et iudicio tamquam a conditione, ut actus ipse realis specificetur ab objecto, et realiter tendat in ipsum. Et licet ista apprehensio, et iudicium nihil ponat in ipso actu immediate in illum influendo, ponit tamen saltem mediate, quia objectum ejus reddit aptum, et habile, et

ponit in illo conditionem requisitam ut possit esse objectum voluntatis; objectum autem influit in actum tum specificando, tum finalizando; unde si objectum non influit nisi posita apprehensione ut conditione, dicitur mediante objecto ipsa apprehensio, seu iudicium, et advertentia influere, et ab ipsa actum dependere ut a conditione.

Denique ad id quod dicitur, regulationem rationis in ipso objecto non esse aliquid reale, sed rationis, fatemur: dicimus tamen bene posse actum realem voluntate ferri realitatem, seu reali volitione, et actu in objectum, quod est aliquid rationis, aut subest alicui denominationi rationis, ut multis exemplis manifestis est ostensum: sicut enim intelligimus actu reali multas res fictas, quia sufficit habere veritatem emendicatam, et ad instar entis realis, ita potest appetitus ferri in res fictas, aut quæ important denominationem extrinsecam, quia habent emendicatam bonitatem a suo fundamento in quo fundantur, quod aliquid reale esse solet, vel habent apparentem bonitatem, et non veram sicut peccata, quæ tamen movent voluntatem, et erga illa objecta habet actum realem.

ARTICULUS II.

Utrum species mali moralis, seu peccati consistat in relatione positiva deformitatis; an in privatione rectitudinis?

1. Solet hæc difficultas, quæ valde celebris est, tractari a multis infra quæst. LXXI, art. VI, ubi agitur de peccato, et ejus definitione, in quo constat. Nos explicando species moralitatis, non potuimus illam excludere ab isto loco, quia sicut egimus de bonitate morali, in quo consistat,